

Et rettferdig, sosialt og økonomisk bærekraftig pensjonssystem

Oslo Arbeiderpartis mål er en god og rettferdig pensjon for alle. Pensjonssystemet skal sikre alle økonomisk trygghet fra den dagen vi ikke lenger kan fortsette i arbeidslivet.

Pensjonssystemet er derfor en bærebjelke i den norske velferdsstaten. Den sikrer folk fra å gå drastisk ned i levestandard når de ikke lenger kan jobbe og gir samtidig en minsteinntekt til alle.

Pensjonssystemet må utformes og utvikles på en måte som er bærekraftig og rettferdig for både nåværende og framtidige pensjonister. Da trenger vi et system som stimulerer til at folk står lenger i arbeid i takt med at vi lever stadig lenger og er friske lenger. Samtidig må vi forhindre at personer som avslutter arbeidslivet tidligere, for eksempel som følge av sykdom, blir pensjonstapere. Pensjonssystemet må virke omfordelende og bidra til et mer likestilt og rettferdig samfunn. Det er store forskjeller blant pensjonister knyttet til både helse og økonomi, noe vi ønsker å motvirke gjennom en aktiv omfordelingspolitikk. For Oslo Arbeiderparti er det spesielt viktig å sikre de pensjonistene som sitter nederst ved bordet.

I 2011 fikk Norge en pensjonsreform som skulle styrke pensjonssystemets økonomiske og sosiale bærekraft. I dag er det fire yrkesaktive per alderspensjonist i Norge. Om 15 år er dette redusert til 2,6, og i 2060 vil det være 2,0 yrkesaktive per pensjonist. Når færre skal betale for flere pensjonister og eldre i samfunnet vårt, har det vært riktig med de endringene i pensjonssystemet som kom gjennom reformen i 2011. Pensjonssystemet må løpende utvikles slik at den økonomiske bærekraften ivaretas.

Et bærekraftig system krever at man jevnlig evaluerer regelverket og at eventuelle endringer gjøres i lys av grundige vurderinger. I 2022 presenterte evalueringsutvalget for pensjonsreformen sin rapport, som peker på utfordringer som må løses for å ivareta den sosiale bærekraften i systemet på sikt.

Allerede da pensjonsreformen ble vedtatt så vi en utfordring tilknyttet overgangen fra uførepensjon til alderspensjon. De første 10 årene etter reformen hadde vi derfor et skjermingsfradrag for de uføre, for å forhindre urimelig tap som følge av levealdersjusteringen. I 2020 ble dette fradraget fjernet av Solberg-regjeringen, og dersom det ikke gjøres endringer vil det innebære at personer som ikke kan velge å stå lenger i jobb, likevel straffes som om de velger å slutte i jobb tidlig. Dette mener Oslo Arbeiderparti er urettferdig og uforenelig med den norske modellen.

Parallelt med omleggingen av den offentlige alderspensjonen, ble avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor lagt om til et livsvarig tillegg til alderspensjonen fra folketrygden. AFP-beløpet før 2011 var normalt noe høyere enn uføretrygden, som også bidro til å dempe bruken av uføretrygd. Flere av de som vurderer tidligpensjon har ikke nødvendigvis krav på uføretrygd, men føler seg likevel ikke i stand til å fortsette i arbeidslivet. «Sliterordningen», etablert i tariffoppgjøret i 2018 mellom LO, YS og NHO, sikret et viktig tillegg til alderspensjon for de som tok ut tidligpensjon fra folketrygden og AFP i privat sektor før fylte 65 år.

For Oslo Arbeiderparti er det også viktig å sikre et nivå på minstepensjonen som det er mulig å leve av. Mange pensjonister i Norge har det godt. Andelen eldre som lever i fattigdom har omtrent halvert seg de siste 20 årene og Norge ligger på tredjeplass blant OECD-landene når det gjelder å ha færrest eldre som lever under fattigdomsgrensa. Likevel er det fortsatt for mange, spesielt enslige minstepensjonister, som lever i fattigdom. Med dagens regelverk vil minste pensjonsnivå bli stadig lavere sammenlignet med lønnsnivået for arbeidstakerne. En slik utvikling er ikke sosialt bærekraftig eller rettferdig.

De sosiale ulikhetene mellom pensjonister påvirkes også av skattesystemet. Mens pensjonssystemets hovedoppgave er å sikre en forsvarlig pensjon, skal skattesystemet sikre en forsvarlig omfordeling av disse inntektene. Pensjon skattlegges gjennomgående lavere enn lønn. Det betyr at høye pensjoner også skattlegges relativt lavt sammenlignet med høye lønnsinntekter. Torvik-utvalget anbefalte nylig å øke skattene på høye pensjoner, noe som kan redusere ulikheten mellom pensjonister og øke det økonomiske handlingsrommet.

For å sikre et bærekraftig pensjonssystem i en tid der vi lever stadig lenger er det avgjørende å gjøre alt vi kan for å legge til rette for at vi kan stå lenger i jobb. I dagens regelverk faller retten til arbeidsrelaterte ytelser som dagpenger, sykepenger og andre ytelser helt eller delvis bort når vi fyller 67 år. Begrunnelsen for dette er at vi på det tidspunktet er garantert å kunne starte uttak av pensjon som er ment å kompensere for bortfall av inntekt. Ettersom vi lever lenger, er det naturlig å se på de generelle aldersgrensene for pensjonsuttak. Oslo Arbeiderparti mener at aldersgrensene knyttet til ulike velferdsytelser bør økes i takt med aldersgrensene for pensjonsuttak, for å sikre eldre arbeidstakers arbeidsrelaterte velferdsytelser.

Pensjonsutvalget foreslår at det hvert tiende år bør foretas en ny gjennomgang av pensjonssystemet. Neste revisjon bør inneholde en større forenklingsjobb av regelverket. En forenkling vil gjøre det lettere for folk å forstå pensjonssystemet. Det vil kunne bidra til å øke oppslutningen om pensjonssystemet og heve nivået på den offentlige debatten. Forenklinger er også nødvendig for å gjøre det lettere for folk å administrere egen pensjon.

Oslo Arbeiderparti:

- støtter endringer som gjør dagens system mer sosialt bærekraftig, samtidig som man ivaretar pensjonssystemets økonomiske bærekraft
- vil at det innføres en form for skjermingsfradrag for utføre slik at utføre ikke får dårligere utvikling i sine pensjoner enn yrkesaktive
- vil videreføre levealdersjusteringen slik den er i dag
- vil jobbe for at sliterne i arbeidslivet skal sikres en anstendig pensjon
- vil sikre at minste pensjonsnivå holder tritt med lønnsutviklingen
- vil at aldersgrensene knyttet til ulike velferdsytelser bør økes i takt med aldersgrensene for pensjonsuttak
- vil at eventuelle endringer for å oppnå sosial og økonomisk bærekraft koordineres med eventuelle endringer i skattesystemet
- vil at det til neste revisjon av pensjonssystemet gjøres et større arbeid med å forenkle systemet